



הכנסת

מרכז המחקר והמידע

## תוכניות לחיזוק התא המשפחתי

- סקירה משווה -

י"ד באב תשע"ז

6 באוגוסט 2017

כתיבה: ד"ר אילה אליהו ואהוד בקר

אישור: אורלי אלמגור לוטן, ראש צוות

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

[www.knesset.gov.il/mmm](http://www.knesset.gov.il/mmm)

מסמך זה מוגש לחבר הכנסת בצלאל סמוטריץ', והוא עוסק בתוכניות לחיזוק התא המשפחתי במספר מדינות בעולם. בפתח המסמך יוצג הרקע לסוגיה וכן תיאור קצר של הנעשה בישראל בתחום זה. בהמשך המסמך ייסקרו תוכניות כאמור בארבע מדינות: ארה"ב, בריטניה, אוסטרליה ונורבגיה.

## תמצית

במסמך זה נסקרות תוכניות לחיזוק התא המשפחתי בארבע מדינות נבחרות (בנוסף לסקירה קצרה על המצב בישראל), ולכן אין לראותו כסקירה מקיפה של היצע התוכניות ברחבי העולם. מהמסמך עולות, בין היתר, הנקודות הבאות:

- הרקע להשקעה הממשלתית בחיזוק התא המשפחתי ובייעוץ זוגי הוא השינויים במבנה המשפחה, והמחקרים המצביעים על כך שלהתפרקות המשפחה יש השלכות שליליות על הישגי הילדים ורווחתם.
  - לעיתים, חיזוק המשפחה נמצא בסמכותם של משרדי הרווחה, ולעיתים בסמכותם של משרדי ממשלה או יחידות ממשלתיות האחראים באופן ייעודי על טיפול במשפחות במובנו הרחב.
  - בארבע המדינות שנסקרות במסמך, התוכניות לחיזוק התא המשפחתי מועברות בעיקר על ידי ארגונים חוץ-ממשלתיים, במימון חלקי של המדינה. לעיתים נדרשת השתתפות עצמית של המטופלים בעלות הטיפול, ולעיתים הוא ניתן ללא-תשלום (לפחות לאוכלוסיות העונות לתנאים מסוימים).
  - התוכניות מיועדות למגוון אוכלוסיות, בשלבים שונים של החיים, ובפרט סביב נקודות מפנה בחיים שעולות להפוך לנקודות משבר בחיי הזוגיות: זוגות לפני נישואין, זוגות לפני לידה ואחריה, זוגות במשבר בזוגיות, זוגות לפני ואחרי גירושין, ועוד.
  - בהתאם לכך, המדינות מציעות סוגים שונים של תוכניות, ובהן: הכנה לנישואין; הדרכות לזוגות נשואים, לזוגות אחרי לידה, לזוגות במשבר; ייעוץ וטיפול אישי, זוגי, משפחתי וקבוצתי; תמיכה במשפחות לפני ואחרי הגירושין. לצד אלו מוצעים גם הסברה לציבור והדרכות בבתי-ספר תיכוניים וכן ריכוז מידע לבעלי מקצוע רלבנטיים.
  - ממגוון התוכניות המוצעות עולה, כי אחד הקווים המנחים שלהן הוא עקרון המניעה, והצורך בהענקת הדרכה והכשרה ליחידים ולזוגות לקראת החיים הזוגיים ובמהלכם, ולא רק לצורך התמודדות עם משברים.
  - יש להוסיף כי במדינות שנסקרו מודגשת חשיבות ההכשרה בתחום הייעוץ הזוגי והמשפחתי לא רק עבור יועצי זוגיות ומשפחה מומחים, אלא גם עבור עובדים אחרים בשירותי הרווחה והבריאות, כדי לסייע באיתור זוגות הזקוקים לטיפול ובהפנייתם לגורמי הייעוץ המתאימים.
- בחלק מן המדינות נערכים מחקרי הערכה על התוכניות. חלק מן המחקרים מלמדים כי לתוכניות מסוימות לחיזוק המשפחה היו השפעות חיוביות על חיי הזוגיות או הנישואין של המשתתפים, ומחלקם לא עולה מסקנה חד משמעית באשר ליעילות התוכניות. ממחקרי הערכה על תוכניות לתמיכה במשפחות אחרי הגירושין עולה, שהתוכניות היו יעילות בהפחתת קשיים נפשיים והתנהגותיים של המשתתפים בהן. ככלל נראה, כי לפחות בחלק מהמדינות אין מידע רב אודות השפעת התוכניות הללו.



## 1. רקע

בעשורים האחרונים חלו שינויים ניכרים במאפייניהן של משפחות ובהרכבן. כך, יש ירידה בשיעור הזוגות הנשואים ועלייה בשיעור הזוגות החיים בזוגיות משותפת (cohabitation); שינויים בשיעורי הגירושין; עלייה בשיעור המשפחות החד הוריות, עלייה בשיעור המשפחות המורכבות ועוד.<sup>1</sup>

המגמות בשיעורי הנישואין והגירושין בעשורים האחרונים הן מורכבות:<sup>2</sup> **ברוב מדינות ה-OECD** היתה ירידה בשיעורי הנישואין (ל-1,000 איש מכלל האוכלוסייה) בין 1970 ל-2014. בחלק קטן מן המדינות - ובהן ליטא, מלטה, לטביה, שבדיה ואירלנד - היתה ירידה בשיעורי הנישואין בין 1970 ל-1995 ועלייה מ-1995 ל-2014.

**ברוב מדינות ה-OECD** היתה עלייה בשיעורי הגירושין (ל-1,000 איש מכלל האוכלוסייה) מ-1970 ל-2014. אולם, ב-18 מתוך 44 המדינות (40%) היתה עלייה בשיעורי הגירושין מ-1970 ל-1995, אך ירידה מ-1995 ל-2014, לעיתים אף לשיעור נמוך מזה שהיה ב-1970.

לעומת זאת, **בישראל** שיעור הנישואין ירד מ-1970 ל-1995, ומאז נותר יציב יחסית עד ל-2014, והוא עדיין מהגבוהים במדינות ה-OECD. בשיעור הגירושין בישראל היתה עלייה מ-1970 ל-2014, אך הוא עדיין מהנמוכים במדינות ה-OECD.<sup>3</sup>

בתרשים הבא מוצג שיעור הגירושין בישראל, בממוצע מדינות ה-OECD ובארבע המדינות הנסקרות במסמך (ארה"ב, בריטניה, נורבגיה ואוסטרליה), בין 1970 ל-2014. בתרשים שאחריו מוצגים שיעורי הנישואין והגירושין במדינות אלו ב-2014. נציין, כי שיעור הנישואין ושיעור הגירושין נמדדים ל-1,000 איש מכלל האוכלוסייה. כלומר – שיעור הגירושין אינו מחושב רק מקרב מי שנישאו.

התרשימים הבאים אינם כוללים נתונים אודות חיים משותפים (קוהביטציה) ופרידות של מי שלא נישאו.

---

<sup>1</sup> Ann Mooney, Chris Oliver, Marjorie Smith, [Impact of Family Breakdown on Children's Well-Being, Evidence Review](#), Thomas Coram Research Unit, Institute of Education, University of London, Published by the Department for Children, Schools and Families, 2009; Jane Waldfogel, Terry-Ann Craigie, Jeanne Brooks-Gunn, [Fragile Families and Child Wellbeing](#), *Future Child*, 20, 2, 2001, pp. 87-112.

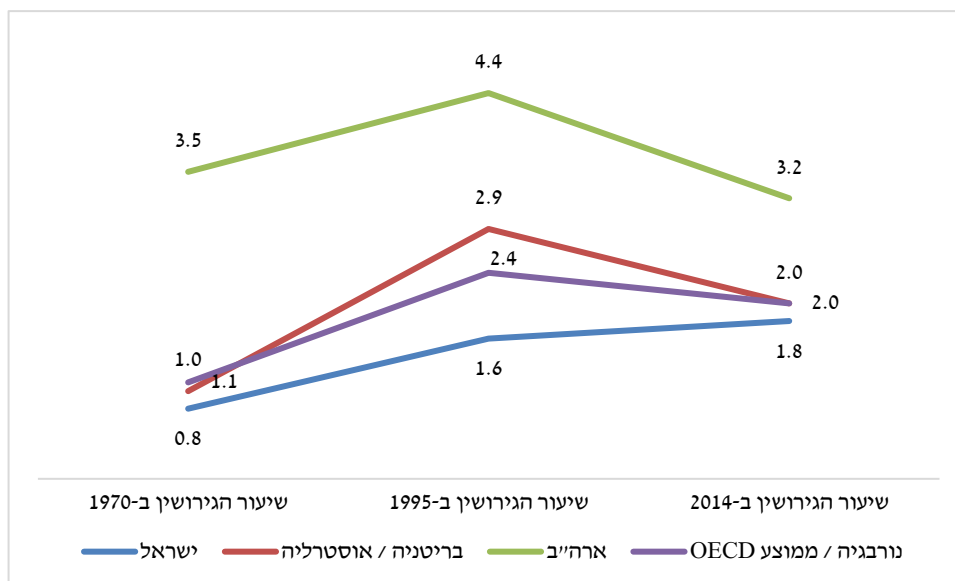
<sup>2</sup> לנתונים על שיעורי הנישואין והגירושין במדינות ה-OECD ראו בנספח.

<sup>3</sup> OECD, [OECD Family Database](#), Paris, 2014, retrieved on 16 July, 2017.



**תרשים 1: שיעור הגירושין (ל-1,000 איש מכלל האוכלוסייה) בישראל ובמדינות נבחרות, 1970, 1995**

**ו-2014<sup>4</sup>**



\* מכיוון שהנתונים של בריטניה ואוסטרליה היו כמעט זהים, הם אוחדו על ידי ממוצע, וכך גם הנתונים של נורבגיה וממוצע מדינות ה-OECD. את הנתונים המלאים ניתן למצוא בטבלה שבנספח.

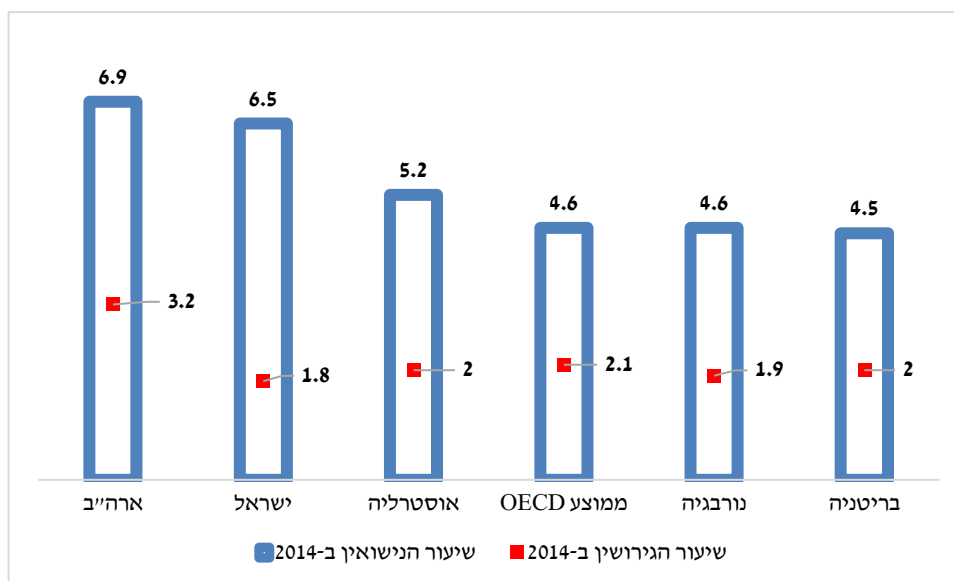
\*\* הנתונים האחרונים של בריטניה נכונים לשנת 2012 ושל ישראל נכונים לשנת 2013.

מהתרשים עולה, כי **במדינות הנסקרות במסמך (מלבד ישראל)** היתה עלייה בשיעור הגירושין מ-1970 ל-1995, ו**אילו** מ-1995 ל-2014 חלה בו ירידה; בארה"ב שיעור הגירושין ב-2014 אף היה נמוך מזה שהיה ב-1970 (3.2 ו-3.5 בהתאמה). לעומת זאת, **בישראל** מגמת העלייה בשיעור הגירושין נמשכה מ-1970 ל-2014 (מ-0.8 ל-1.8 בהתאמה).

<sup>4</sup> OECD, [OECD Family Database](#), Paris, 2014, retrieved on 16 July, 2017.



**תרשים 2: שיעורי הנישואין והגירושין (ל-1,000 איש באוכלוסייה) בישראל ובמדינות נבחרות ב-2014<sup>5</sup>**



\* הנתונים האחרונים של בריטניה נכונים לשנת 2011 (נישואין) או 2012 (גירושין); ושל ישראל לשנת 2012 (נישואין), או 2013 (גירושין).

מהתרשים עולה, כי בשנת 2014 שיעור הגירושין בארה"ב היה גבוה יחסית, בדומה לשיעור הנישואין בה; באוסטרליה, נורבגיה ובריטניה שיעור הגירושין היה נמוך יותר אך גם שיעור הנישואין היה נמוך יותר; ואילו בישראל, שיעור הגירושין היה הנמוך ביותר מבין מדינות אלו, בעוד שיעור נישואין היה גבוה כמעט כמו בארה"ב.

השינויים במבנה המשפחה מעסיקים מקבלי החלטות וחוקרים באקדמיה בשל השפעתם על רווחתם של הילדים: לפי מחקרים רבים, **ילדים שהוריהם נפרדו חווים קשיים רבים יותר מאלה של ילדים להורים בזוגיות יציבה**, וזאת במגוון היבטים: הישגים בלימודים, התנהגות, בריאות נפשית, הערכה עצמית, כישורים חברתיים, ועוד.<sup>6</sup>

מחקרים שונים נוקטים גישות שונות ביחס לחומרת הבעיה. מחקרים מסוימים קובעים שילדים ממשפחות "מתפרקות" יש נטייה מובהקת להצליח פחות מילדים ממשפחות "שלמות";<sup>7</sup> מאידך, מחקרים אחרים מדגישים שאמנם ככלל ילדים במשפחות "מתפרקות" נוטים להגיע להישגים פחותים מילדים במשפחות "שלמות", אך מציינים כי יש שונות רבה בקרב כל אחת מהקבוצות. בנוסף, בדרך כלל הבעיות שמהן סובלים הילדים ממשפחות "מתפרקות" אינן משפיעות לטווח ארוך, ועבור חלק מהילדים התפרקות המשפחה יכולה אף להיות חיובית, כמו במקרה של סיום מערכת יחסים הרסנית של ההורים.<sup>8</sup>

<sup>5</sup> OECD, [OECD Family Database](http://www.oecd.org/dataoecd/1/2/50909712.pdf), Paris, 2014, retrieved on 16 July, 2017.

<sup>6</sup> ש.ס.

<sup>7</sup> Jane Waldfogel, Terry-Ann Craigie, Jeanne Brooks-Gunn, [Fragile Families and Child Wellbeing](http://www.fragilefamilies.org/), *Future Child*, 20, 2, 2001, pp. 87-112.

<sup>8</sup> Ann Mooney, Chris Oliver, Marjorie Smith, [Impact of Family Breakdown on Children's Well-Being, Evidence Review](http://www.impactoffamilybreakdown.org/), Thomas Coram Research Unit, Institute of Education, University of London, Published by the Department for Children, Schools and Families, 2009.



מחקרים שונים מציעים גישות שונות להתמודדות עם השפעת התפרקות המשפחה על הישגי הילדים ורווחתם: אחת הגישות היא צמצום מספר הילדים הגדלים במשפחות בסיכון גבוה להתפרקות, וזאת באמצעות חיזוק היציבות המשפחתית.<sup>9</sup> לשם כך מוצעות תוכניות שונות לחיזוק הנישואין והזוגיות, שפונות לזוגות וליחידים בשלבים שונים של החיים: הדרכה בבתי ספר תיכוניים; הדרכה לזוגות לפני נישואין; הדרכה לזוגות לפני או אחרי לידה; הדרכה וייעוץ לזוגות במשבר, ועוד.

גישה אחרת מכוונת להענקת תמיכה לילדים ולהורים במקרה של גירושין או פרידה. גישה זו מבוססת על ההנחה שמבנה המשפחה ימשיך להיות משתנה ומגוון גם בעתיד, ושהורים וילדים רבים יחוו פירוק של המשפחה. על פי גישה זו, הילדים חשופים לשינויים ומעברים, הן בקשר לזוגיות ההורים והן בגלל גורמים אחרים; לכן כדאי ללמד ילדים להתמודד עם שינויים שונים, ובכלל זאת גם עם שינויים בתא המשפחתי. במקביל, במקרה של משבר בזוגיות ההורים, ניתן לתמוך במשפחה בדרכים שונות: להציע להורים תמיכה נפשית; לסייע להורים לשתף פעולה; לסייע בתקשורת בין ההורים לילדים; לסייע להורים כלכלית ועוד.<sup>10</sup> לבקשת חבר הכנסת סמוטריץ', מסמך זה מציג בעיקר את התוכניות השונות לחיזוק המשפחה. עם זאת, במדינות שונות יש גם תכניות המסייעות למשפחות הנמצאות בתהליך גירושין לבצע את ההליך בצורה שתמזער ככל הניתן את הפגיעה בכלל הנוגעים בדבר, ובפרט בילדים.

## 2. שירות ייעוץ למשפחות בישראל

השירות לרווחת הפרט והמשפחה במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים (להלן משרד הרווחה) מופקד על הטיפול במשפחות, ובמסגרת זו מפעיל תחנות לטיפול משפחתי וייעוץ בחיי הנישואין.<sup>11</sup> השירות מיועד לכלל האוכלוסייה ולכל סוגי המשפחות הזקוקות לייעוץ וטיפול בחיי המשפחה והנישואין, ובהן משפחות חד מיניות, משפחות שבראשן הורה עצמאי (הורה יחידני),<sup>12</sup> משפחות מאמצות, ומשפחות במשבר עקב אירועים טראומטיים. השירות בתחנות נועד לחיזוק ושיפור התקשורת במשפחה, הן בזוגיות והן בהורות; הקניית כלים להתמודדות עם משברים; וייעוץ לזוגות ומשפחות בנושאים מורכבים של זוגיות ומשפחה.<sup>13</sup> בשנת 2016, הסיבות העיקריות לפנייה לתחנות היו היחסים הזוגיים ומשברי גירושין (44% מהסיבות לפנייה), וכן יחסי הורים וילדים (33% מהסיבות לפנייה); סיבות נוספות היו בעיות בקרב המשפחה המורחבת, אלימות במשפחה, אבל ושכול ובעיות אבטלה ותעסוקה.<sup>14</sup>

<sup>9</sup> Jane Waldfogel, Terry-Ann Craigie, Jeanne Brooks-Gunn, [Fragile Families and Child Wellbeing](#), *Future Child*, 20, 2, 2001, pp. 87-112.

<sup>10</sup> Ann Mooney, Chris Oliver, Marjorie Smith, [Impact of Family Breakdown on Children's Well-Being, Evidence Review](#), Thomas Coram Research Unit, Institute of Education, University of London, Published by the Department for Children, Schools and Families, 2009.

<sup>11</sup> משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, משפחות ויחידים במצוקה, תחנות ייעוץ וטיפול בחיי המשפחה ונישואין, אוחר ב-16 ביולי 2017; סקירת השירותים החברתיים, 3. משפחות במצוקה, חלק ב': משפחות עם קשיים ביחסים ובתפקוד, 2014.

<sup>12</sup> "הורה עצמאי" הוא הביטוי שהחליף ב-2014 את הביטוי "משפחה חד הורית" בחוק "סיוע למשפחות שבראשן הורה עצמאי, תשנ"ב-1992". חוק משפחות חד-הוריות (תיקון מס' 4), התשע"ד-2014.

<sup>13</sup> סקירת השירותים החברתיים, 3. משפחות במצוקה, חלק ב': משפחות עם קשיים ביחסים ובתפקוד, 2014; ענת שגב, מרכזת הקשר כנסת-ממשלה, משרד הרווחה, דוא"ל, 3 באוגוסט 2017.

<sup>14</sup> ענת שגב, מרכזת הקשר כנסת-ממשלה, משרד הרווחה, דוא"ל, 3 באוגוסט 2017.



בשנת 2016 פעלו 93 תחנות לטיפול משפחתי ברחבי הארץ, והן טיפלו בכ-13,500 איש.<sup>15</sup> השירות בתחנות ניתן תמורת תשלום דמי השתתפות עצמית, שגובהם משתנה בהתאם ליכולת הכלכלית של המטופלים (התעריף נע בין 30 ש"ח לטיפול קבוצתי או אישי ל-180 ש"ח לטיפול אישי או זוגי; אפשר לבקש הנחה על בסיס מצב כלכלי). המטופלים בתחנות הם עובדים סוציאליים שעברו הסמכה לטיפול זוגי ומשפחתי, כאשר בין רבע לשליש מהם – עובדים סוציאליים המתמחים בטיפול זוגי ומשפחתי דרך האגודה לטיפול זוגי ומשפחתי. לדברי משרד הרווחה, המטופלים הם בעלי ניסיון רב, תארים מתקדמים והכשרות מקיפות.<sup>16</sup>

התחנות מפקחות על ידי משרד הרווחה, אך מופעלות ומתוקצבות בעיקר על ידי הרשויות המקומיות (שאר התקציב מתקבל מההשתתפות העצמית של המטופלים וממשרד הרווחה). לפיכך, יש שונות גדולה בין התחנות השונות בהתאם לרשות המקומית שבה הן נמצאות, והדבר משפיע על היקף וזמינות השירות הניתן בהן לציבור, וכן על היקף החשיפה של השירות לציבור הרחב. בפועל, רק כשליש מכלל הפניות לתחנות מתקבל ישירות מהציבור הרחב, וכשני שליש מהן מתקבלים בתיווך גורמים שונים ברשויות, ובהם גורמים שונים במחלקה המקומית לשירותים חברתיים, מוסדות חינוך, מוסדות משפטיים ועוד.<sup>17</sup>

גובה התקצוב של השירות מצד משרד הרווחה, והתלות של השירות בהשקעת הרשויות המקומיות, משפיעים גם על היצע הטיפול הניתן לציבור: כ-650 משפחות ממתניות לטיפול בכל זמן נתון.<sup>18</sup> בנוסף לכך, אמנם השירות נועד לטיפול בסכסוכים בשלב התחלתי, כאשר אחת המטרות היא למנוע את התפתחותם לסכסוכים חמורים, אך בפועל נראה, כי משרד הרווחה מכוון את עיקר השירות כיום למשפחות במצבי מצוקה חמורים יותר, כגון אלימות במשפחה, הזנחה או משפחות ברמת קונפליקט גבוהה, ככל הנראה בשל מיעוט משאבים.<sup>19</sup>

### 3. מבט משווה

בפרק זה יוצגו דוגמאות מהעולם למעורבות המדינה בחיזוק התא המשפחתי או בתמיכה לזוגות ומשפחות. המדינות הנסקרות הן ארה"ב, בריטניה, אוסטרליה ונורבגיה. למרות ההבדלים בין המודלים המוצגים, הם חולקים בסיס משותף של מעורבות ממשלתית בתוכניות לחיזוק המשפחה או בייעוץ זוגי ומשפחתי, מעורבות המבוססת על ההנחה שמשפחות עם שני הורים חיוניות לרווחתם של הילדים.

---

<sup>15</sup> לפי משרד הרווחה, בשנת 2017 פועלות 101 תחנות, אך טרם נאספו נתוני פעילות שנתיים. ענת שגב, מרכזת הקשר כנסת-ממשלה, משרד הרווחה, דוא"ל, 3 באוגוסט 2017.

<sup>16</sup> סקירת השירותים החברתיים, 3. משפחות במצוקה, חלק ב': משפחות עם קשיים ביחסים ובתפקוד, 2014; ענת שגב, מרכזת הקשר כנסת-ממשלה, משרד הרווחה, דוא"ל, 3 באוגוסט 2017.

<sup>17</sup> שם.

<sup>18</sup> ענת שגב, מרכזת הקשר כנסת-ממשלה, משרד הרווחה, דוא"ל, 3 באוגוסט 2017.

<sup>19</sup> למשל, באתר האינטרנט של משרד הרווחה מופיעות התחנות לטיפול משפחתי תחת ההגדרה של "משפחות ויחידים במצוקה, אלימות במשפחה"; בסקירת השירותים החברתיים התחנות מופיעות בחלק העוסק ב"משפחות עם קשיים ביחסים ובתפקוד". משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, משפחות ויחידים במצוקה, תחנות ייעוץ וטיפול בחיי המשפחה ונישואין, אוחר ב-16 ביולי 2017; סקירת השירותים החברתיים, 3. משפחות במצוקה, חלק ב': משפחות עם קשיים ביחסים ובתפקוד, 2014; ענת שגב, מרכזת הקשר כנסת-ממשלה, משרד הרווחה, דוא"ל, 3 באוגוסט 2017.



חיזוק נישואין ומערכות יחסים הוא נושא שזוכה לתשומת לב בארה"ב, הן של הממשל הפדרלי והן של המדינות השונות. מניע מרכזי של הממשל לפעול לחיזוק נישואין בריאים הוא המחקרים המצביעים על כך שמערכות יחסים יציבות של ההורים תורמות לרווחתם והישגיהם של ילדיהם.<sup>20</sup>

בשנת 1996 בוצעה רפורמה פדרלית במערכת הרווחה לסיוע למשפחות נזקקות, המכונה תוכנית TANF (The Temporary Assistance for Needy Families); במסגרת רפורמה זו כלל הקונגרס האמריקאי גם תוכנית מימון לתמיכה בנישואין בריאים, וזאת מתוך הכרה בחשיבות הנישואין עבור רווחתן של משפחות.<sup>21</sup> המימון שניתן במסגרת התוכנית מתחלק לשני תחומים:

- **נישואין בריאים (Healthy Marriage)** - תוכנית המציעה הדרכה בנושא נישואין בריאים ושיפור כישורי הזוגיות וההורות לקהלים שונים בשלבים שונים של החיים;
- **אבהות אחראית (Responsible Fatherhood)** - תוכנית שנועדה להגביר את מעורבותם של אבות בחיי ילדיהם (ובכלל זה של אבות שאינם חיים עם ילדיהם). גם במסגרתה מוצעות תוכניות לחיזוק הנישואין, וכן תוכניות לשיפור כישורי ההורות ולחיזוק היציבות הכלכלית.<sup>22</sup>

לשתי התוכניות יחד הוקצה תקציב כולל של 150 מיליון דולר בשנה; בשנים 2005-2010 הוקצו 100 מיליון דולר לתוכניות לנישואין בריאים ו-50 מיליון דולר לתוכניות לאבהות אחראית; משנת 2010 והלאה הוקצו 75 מיליון דולר לנישואין בריאים ו-75 מיליון דולר לאבהות אחראית. התקציב חודש מספר פעמים והוא מיועד כרגע להימשך עד לשנת 2020.<sup>23</sup>

הממשל הפדרלי מעביר את התקציב באמצעות מינהל הילדים והמשפחות של משרד הרווחה והבריאות.<sup>24</sup> כדי לקבל את מלוא התקציב הפדרלי, כל מדינה צריכה להשתתף גם היא במימון השירותים הקשורים למטרות של תוכנית TANF. חשוב לציין, כי התוכניות לנישואין בריאים והורות אחראית הן רק חלק קטן

<sup>20</sup> A.J. Hawkins, P.R. Amato, A. Kinghorn, "Are Government-Supported Healthy Marriage Initiatives Affecting Family Demographics? A State-Level Analysis", *Family Relations* 62, 2013, pp. 501-513; Bill Coffin, [Marriage.gov, a promising public policy](#). In H. Benson and S. Callan (Eds.), *What works in relationship education: Lessons from academics and service deliverers in the United States and Europe*, Doha, Qatar 2009, pp. 121-136; The national resource center for healthy marriage and families, [About Healthy Marriage & Relationship Education](#), retrieved on July 11, 2017.

<sup>21</sup> U.S. Department of Health and Human Service, Administration for Children and Families, Office of Family Assistance, [Temporary Assistance for Needy Families Program \(TANF\). Eleventh Report to Congress](#), 2016; Bill Coffin, [Marriage.gov, a promising public policy](#). In H. Benson and S. Callan (Eds.), *What works in relationship education: Lessons from academics and service deliverers in the United States and Europe*, Doha, Qatar 2009, pp. 121-136.

<sup>22</sup> Gene Falk, [The Temporary Assistance for Needy Families \(TANF\) Block Grant: A Primer on TANF Financing and Federal Requirements](#), Congressional Research Service, 2016; Carmen Solomon-Fears & Jessica Tollestrup, [Fatherhood Initiative: Connecting Fathers to Their Children](#), Congressional Research Service, 2016.

<sup>23</sup> [The Deficit Reduction Act of 2005; The Claims resolution act of 2010](#); Office of Family Assistance, Healthy Marriage and Responsible Fatherhood, [Q&A on 2014 non-competitive continuation application](#), 2014; Bill Coffin, [Marriage.gov, a promising public policy](#). In H. Benson and S. Callan (Eds.), *What works in relationship education: Lessons from academics and service deliverers in the United States and Europe*, Doha, Qatar 2009, pp. 121-136.

<sup>24</sup> Administration for Children and Families, Office of Family Assistance, [Healthy Marriage and Responsible Fatherhood](#), retrieved on June 26, 2017.





מהרפורמה שצוינה לעיל. כך, בשנת 2013, סך התקציב הפדרלי והמדינתי עבור חיזוק המשפחה היווה

0.7% בלבד מהתקציב הפדרלי והמדינתי עבור כלל המטרות של תוכנית TANF.<sup>25</sup>

### הארגונים המספקים תוכניות הדרכה לנישואין בריאים

בשנים 2011-2014 הועבר המימון הפדרלי לנישואין בריאים ולאבהות אחראית ל-121 ארגונים ברחבי ארה"ב; בשנים 2015-2020 אמורים להיות מתוקצבים ממימון זה 91 ארגונים. הסכומים לכל ארגון נעים בין כ-400,000 דולר ל-2 מיליון דולר.<sup>26</sup>

בין הארגונים המספקים הדרכה לנישואין בריאים ומתוקצבים במסגרת זו ניתן למצוא: ארגונים קהילתיים, עירוניים, דתיים ואתניים (78% מהארגונים המתוקצבים); מוסדות להשכלה גבוהה (8% מהארגונים המתוקצבים); יחידות ממשלתיות (8% מהארגונים המתוקצבים); חברות בסקטור הפרטי (4% מהארגונים המתוקצבים); וארגונים שבטיים של ילידי אמריקה (2% מהארגונים המתוקצבים).<sup>27</sup>

יצוין כי הממשל תומך בשילוב תוכניות החינוך לנישואין בריאים במסגרות רווחה קיימות לטיפול במשפחה, כדי להגיע לקהל רחב יותר.<sup>28</sup>

### קהל היעד של התוכניות לנישואין בריאים

למרות היותן של התוכניות שצוינו לעיל חלק מתוכנית TANF המיועדת בעיקרה למשפחות נזקקות, המדינות יכולות להשתמש בתקציב הפדרלי ובתקציב המדינתי לתוכניות בתחום הנישואין הבריאים והאבהות האחראית עבור כלל האוכלוסייה, ולא רק עבור משפחות נזקקות. במסגרת תוכנית TANF, המדינות רשאיות לקבוע את הקריטריונים לפיהם משפחות יוגדרו כנזקקות, ויכולות לקבוע תנאי סף שונים עבור זכאות לשירותים שונים.<sup>29</sup>

יש התאמות מיוחדות של התוכניות לאוכלוסיות שונות, ובפרט: אפרו-אמריקאים; היספאנים; הילידים בארה"ב; ואסיאתיים. בהתאם, התוכניות מוצעות במגוון שפות המתאימות לאוכלוסיות השונות. כמו כן, התוכניות מיועדות לסוגים שונים של משפחות: יחידים, זוגות מאורסים, זוגות נשואים, והורים בחיים משותפים.<sup>30</sup>

<sup>25</sup> U.S. Department of Health and Human Service, Administration for Children and Families, Office of Family Assistance, [Temporary Assistance for Needy Families Program \(TANF\), Eleventh Report to Congress](#), 2016.

<sup>26</sup> U.S. Department of Health and Human Service, Administration for Children and Families, Office of Family Assistance, [Temporary Assistance for Needy Families Program \(TANF\), Eleventh Report to Congress](#), 2016; Office of Family Assistance, Healthy Marriage and Responsible Fatherhood, [Q&A on 2014 non-competitive continuation application](#), 2014; Administration for Children and Families, Office of Family Assistance, [2015 Healthy Marriage and Responsible Fatherhood Grantees \(2015-2020\)](#), 2015.

<sup>27</sup> U.S. Department of Health and Human Service, Administration for Children and Families, Office of Family Assistance, [Temporary Assistance for Needy Families Program \(TANF\), Eleventh Report to Congress](#), 2016.

<sup>28</sup> Brian Higginbotham, [Why Marriage and Relationship education matters to safety-net service providers](#), facts sheet, the national resource center for healthy marriage and families, retrieved on June 26, 2017; The national resource center for healthy marriage and families, [Safety-Net Services](#), retrieved on June 26, 2017.

<sup>29</sup> Liz Schott, LaDonna Pavetti, Ife Floyd, [How States Use Federal and State Funds Under the TANF Block Grant](#), Center on Budget and Policy Priorities, 2015.

<sup>30</sup> Bill Coffin, [Marriage.gov, a promising public policy](#). In H. Benson and S. Callan (Eds.), *What works in relationship education: Lessons from academics and service deliverers in the United States and Europe*, Doha, Qatar 2009, pp. 121-136; U.S. Department of Health and Human Service, Administration for Children



לגבי זוגות חד מיניים - נישואין חד מיניים מוכרים בכל מדינות ארה"ב מה-26 ביוני 2015, אז קבע בית המשפט העליון שאיסור על נישואין חד מיניים, ועל הסכמים מסוימים של זוגיות משותפת לזוגות חד מיניים, הוא לא-חוקתי בכל מדינות ארה"ב.<sup>31</sup> פרסום מאמצע שנת 2016 מלמד שהיתה כוונה להתאים את התוכניות לחיזוק הנישואין גם לאוכלוסייה זו, אולם לא מצאנו לכך אסמכתאות נוספות.<sup>32</sup>

בשנים 2006-2011, הגופים השונים שקיבלו תקציבים פדרליים העניקו הדרכה ושירותים בתחום הנישואין הבריאים והאבהות האחראית ליותר מ-500,000 איש ב-44 מדינות בארה"ב.<sup>33</sup>

### מטרות התוכניות

מבחינת הפרסומים על התוכניות עולה כי לאורך השנים חל שינוי במינוח המתאר את מטרת התוכניות, מ"עידוד נישואין בריאים" (Healthy Marriage) ל"עידוד נישואין בריאים ומערכות יחסים בריאות" (Healthy Marriage and Relationship), ובהמשך למינוח "הקמה ושימור של משפחות עם שני הורים" (Two-parent family formation and maintenance).

התוכניות פועלות להשגת שלוש מטרות עיקריות:<sup>34</sup>

- שיפור התקשורת בין בני זוג;
- שיפור היכולת של בני זוג לפתור בעיות;
- חיזוק מחויבותם של בני זוג ליציבות נישואיהם.

יצוין, כי כל התוכניות צריכות לעסוק גם במניעת אלימות במשפחה.

הארגונים השונים המעניקים חינוך והדרכה לנישואין בריאים עושים זאת בדרכים שונות, ובהן אלה:<sup>35</sup>

- הסברה על ערכי הנישואין והכישורים הנדרשים לשיפור יציבותם;
- הדרכות בבתי ספר תיכוניים על ערכי הנישואין, כישורים למערכות יחסים והתנהלות כלכלית;
- תוכניות הדרכה לנישואין, כישורי נישואין ומערכות יחסים (וכן כישורי הורות, התנהלות כלכלית, פתרון קונפליקטים, ותעסוקה) לאימהות או אבות לעתיד שאינם נשואים;
- הכנה לנישואין וכישורי נישואין לזוגות לפני נישואין;
- תוכניות על כישורי נישואין לזוגות נשואים;

---

and Families, Office of Family Assistance, [Temporary Assistance for Needy Families Program \(TANF\), Eleventh Report to Congress](#), 2016.

<sup>31</sup> Social Security Administration, [Same-Sex Couples](#), retrieved on July 3, 2017.

<sup>32</sup> [LGBT Populations, Healthy Marriage Programming](#), National Healthy marriage resource center, June 28, 2016, retrieved on June 26, 2017.

<sup>33</sup> U.S. Department of Health and Human Service, Administration for Children and Families, Office of Family Assistance, [Temporary Assistance for Needy Families Program \(TANF\), Eleventh Report to Congress](#), 2016.

<sup>34</sup> Bill Coffin, [Marriage.gov, a promising public policy](#). In H. Benson and S. Callan (Eds.), *What works in relationship education: Lessons from academics and service deliverers in the United States and Europe*, Doha, Qatar 2009, pp. 121-136.

<sup>35</sup> U.S. Department of Health and Human Service, Administration for Children and Families, Office of Family Assistance, [Temporary Assistance for Needy Families Program \(TANF\), Eleventh Report to Congress](#), 2016; Gene Falk, [The Temporary Assistance for Needy Families \(TANF\) Block Grant: A Primer on TANF Financing and Federal Requirements](#), Congressional Research Service, 2016.



- תוכניות להפחתת הגירושין, המלמדות כישורי נישואין ;
- תוכניות לליווי נישואין, שבהן זוגות נשואים מלווים קהילות בסיכון ;
- תוכניות להפחתת הסתייגויות מפני נישואין (בשילוב עם התוכניות האחרות).

בנוסף לתוכניות ההדרכה המוצעות פנים אל פנים, תכנים רבים מוצעים לקהל הרחב במגוון כלים אלקטרוניים, כגון אתרי אינטרנט ייעודיים, הרצאות וקורסים באינטרנט, חומרים מוקלטים ועוד.

כמו כן, הממשל מממן הכשרת אנשי צוות וכן ריכוז מידע בתחום חיזוק הנישואין, הן עבור עובדי מינהל הילדים והמשפחות של משרד הרווחה והבריאות, הן עבור עובדי הארגונים שמקבלים מימון פדרלי, והן לכלל החוקרים והיועצים בתחום.<sup>36</sup>

### מחקרי הערכה של התוכניות

משרד הרווחה והבריאות האמריקאי ולשכת מפקד האוכלוסין של ארה"ב אמונים על עריכת מחקרים אודות התוכניות שצוינו לעיל;<sup>37</sup> מחקרים אחרים נערכים על ידי גורמים חוץ-ממשלתיים שונים, חלקם גורמים בעלי עניין. טרם הצגת עיקרי הממצאים שעלו נציין **כי יש שורת הסתייגויות לגבי מחקרים אלו שמעלים עורכי המחקרים עצמם**, ובהן אלה:<sup>38</sup>

- רק מחקרים מעטים בדקו את השפעת התוכניות על שיעור הגירושין, ורובם התמקדו בהשפעת התוכניות על שיפור חיי הנישואין, לפי מדדים שונים ;
- רוב המחקרים לא בדקו האם ההשפעות החיוביות על ההורים מתבטאות גם בשיפור הישגיהם של הילדים ;
- רוב המחקרים בדקו אוכלוסייה לבנה ממעמד הביניים, ורק מספר מצומצם של מחקרים עסק באוכלוסיות לא לבנות ובאוכלוסיות ממעמד סוציו-אקונומי נמוך ;
- המחקרים לא נערכו לטווח זמן ארוך מספיק ;
- מרבית המחקרים בדקו את רק התוכניות הראשונות שפעלו בתחום ולא תוכניות חדשות יותר.

מחקרי הערכה שונים שנערכו על חלק מתוכניות התמיכה בנישואין הגיעו למסקנות שונות לגבי האפקטיביות של התוכניות לתמיכה בנישואין בריאים. במחקרים בולטים שנערכו על ידי מכוני מחקר שונים בהזמנת מינהל הילדים והמשפחות של משרד הרווחה והבריאות, ובמחקרים אקדמיים רחבי היקף,

<sup>36</sup> U.S. Department of Health and Human Service, Administration for Children and Families, Office of Family Assistance, [Temporary Assistance for Needy Families Program \(TANF\), Eleventh Report to Congress](#), 2016; Bill Coffin, [Marriage.gov, a promising public policy](#). In H. Benson and S. Callan (Eds.), *What works in relationship education: Lessons from academics and service deliverers in the United States and Europe*, Doha, Qatar 2009, pp. 121-136.

<sup>37</sup> Gene Falk, [Extension of the Temporary Assistance for Needy Families \(TANF\) Block Grant in the Consolidated Appropriation Act: In Brief](#), Congressional Research Service, 2016.

<sup>38</sup> A.J. Hawkins and T. Ooms, [What Works in Marriage and Relationship Education? – A Review of Lessons Learned with a Focus on Low-Income Couples](#), Research Report, National Healthy marriage resource center, 2010; A.J. Hawkins, et al., "Does Marriage and Relationship Education Work? A Meta-Analytic Study", *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 76, 5, 2008, pp. 723-734; A.J. Hawkins, P.R. Amato, A. Kinghorn, "Are Government-Supported Healthy Marriage Initiatives Affecting Family Demographics? A State-Level Analysis", *Family Relations* 62, 2013, pp. 501-513.



**לא נמצא כי תוכניות התמיכה בנישואין בריאים הביאו באופן גורף לחיזוק הזוגיות והנישואין ולירידת שיעור הגירושין; עם זאת, נמצאה השפעה מסוימת על אוכלוסיות מובחנות, ביחס לתוכניות ספציפיות, או ביחס למדדים מסוימים בחיזוק הזוגיות:**

- **התוכנית בווינגטון הבירה והתוכנית במדינת אוקלהומה:** במחקר כלל ארצי שהתבסס על השוואה בין ההשקעה הכלכלית בתוכניות לחיזוק הנישואין, לבין נתונים דמוגרפיים על המצב המשפחתי והכלכלי של האוכלוסייה בשנים 2000-2010, נמצא שבממוצע של כלל המדינות ברחבי ארה"ב בהן הופעלה התוכנית היא הביאה לירידה נמוכה אך משמעותית בשיעור הלידות מחוץ לנישואין, בשיעור הילדים שחיים עם הורה אחד, ובשיעור הילדים העניים; זאת, בד בבד לעלייה בשיעור הילדים שחיים עם שני הורים, ובשיעור המבוגרים הנישואים. אולם, התוצאות הכלליות הוטו במידה רבה מהתוצאות החיוביות של התוכנית בווינגטון הבירה, בה היתה השקעה ממשלתית גבוהה שהובילה למגמות ברורות של חיזוק הנישואין; כאשר הסירו מהמחקר הארצי את הנתונים על מדינה זו, התמונה הכללית של השפעה חיובית מסוימת נעלמה. גם במדינת אוקלהומה היתה השקעה ממשלתית גדולה במיוחד שתרמה לשינוי חיובי במגמות של חיזוק הנישואין.<sup>39</sup>
- **אוכלוסייה אפרו אמריקאית:** במחקר שבדק את השפעת התוכניות על זוגות לא נשואים ממעמד סוציו-אקונומי נמוך, שציפו לילד או היו אחרי לידה ראשונה, התברר כי ככלל, התוכניות לא השפיעו לטובה על חיזוק הקשר בין הזוגות, ולפעמים אף השפיעו בצורה שלילית על פרמטרים כמו חיים משותפים וזמן הבילוי של אבות עם ילדיהם. אולם, המחקר מצא כי התוכניות היו אפקטיביות עבור האוכלוסייה האפרו-אמריקאית.<sup>40</sup>
- **השפעה על מערכות יחסים של זוגות ממעמד סוציו-אקונומי נמוך:** במחקר רחב היקף, שבדק תוכניות שנועדו לאוכלוסייה ממעמד סוציו-אקונומי נמוך, והקיף עשרות אלפי בני אדם, לא נמצאה השפעה עקבית של התוכניות על היבטים שונים של חיי המשפחה.<sup>41</sup> במחקר אחר שהתמקד באוכלוסייה ממעמד סוציו-אקונומי נמוך נמצא כי לתוכניות לא היתה השפעה על שיעור הגירושין של אוכלוסייה זו; כמו כן, מחקר זה העלה כי התוכניות כמעט ולא השפיעו על כישורי ההורות ורווחת הילדים. עם זאת, התוכניות תרמו לשיפור מסוים במערכות היחסים של הזוגות.<sup>42</sup>

<sup>39</sup> A.J. Hawkins, P.R. Amato, A. Kinghorn, "Are Government-Supported Healthy Marriage Initiatives Affecting Family Demographics? A State-Level Analysis", *Family Relations* 62, 2013, pp. 501-513.

<sup>40</sup> R.G. Wood et al., [Strengthening Unmarried Parents' Relationships: The Early Impact of Building Strong Families](#), U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Office of Planning, Research, and Evaluation, Mathematica Policy Research, 2010; U.S. Department of Health and Human Service, Administration for Children and Families, Office of Family Assistance, [Temporary Assistance for Needy Families Program \(TANF\), Eleventh Report to Congress](#), 2016.

<sup>41</sup> Bir Anupa, et al., [Impacts of a Community Healthy Marriage Initiative](#), Office of Planning, Research and Evaluation, Administration for Children and Families, U.S. Department of Health and Human Services, Washington, DC, 2012; U.S. Department of Health and Human Service, Administration for Children and Families, Office of Family Assistance, [Temporary Assistance for Needy Families Program \(TANF\), Eleventh Report to Congress](#), 2016.

<sup>42</sup> Erika Lundquist, et al., [A Family-Strengthening Program for Low-Income Families: Final Impacts from the Supporting Healthy Marriage Evaluation](#), Office of Planning, Research and Evaluation, Administration for



## תוכניות לתמיכה במשפחות אחרי הגירושין

בנוסף לתוכניות לחיזוק הנישואין, קיימות בארה"ב תוכניות לתמיכה במשפחות אחרי הגירושין. התוכנית "התחלות חדשות" (New Beginnings Program, NBP) פותחה והופעלה באוניברסיטת אריזונה בתמיכת המכון הלאומי לבריאות הנפש (National Institute of Mental Health). התוכנית מספקת הדרכה לאימהות או לאימהות וילדים: התוכנית לאימהות כוללת 11 מפגשים קבוצתיים ושני מפגשים פרטניים, והתוכנית לאימהות וילדים כוללת בנוסף גם תוכנית התמודדות לילדים של 11 מפגשים.

על פי סידרת מחקרים שנערכו על התוכנית, ניתן להפחית את ההשפעות השליליות של הגירושין על הילדים על ידי תמיכה מתאימה בהורים וילדים אחרי הגירושין. המחקרים בדקו את השפעתה של התוכנית החל משנת 1992-1993 ובמספר נקודות זמן אחר כך עד לשנת 2008, ומצאו שהתוכנית הפחיתה את ההשפעות השליליות של הגירושין על ילדים ואימהות: משתתפי התוכנית סבלו פחות מבעיות נפשיות, הם השתמשו פחות באלכוהול ובסמים, היו להם פחות קשרים זוגיים מזדמנים, והיו להם הישגים אקדמיים טובים יותר. אחד המחקרים בדק את התוכנית גם מנקודת מבט של עלות-תועלת, ומצא שהתוכנית תורמת לחיסכון בהוצאות, בכך שהיא תורמת להפחתת השימוש בשירותי בריאות הנפש ובתרופות בקרב הצעירים והאימהות, ולהפחתת המעורבות של הצעירים בהליכים פליליים (וזאת בהשוואה למשתתפי קבוצת הביקורת שלא קיבלו תמיכה מהתוכנית). במחקר נמצא יחס חיובי של עלות-תועלת לתוכנית: עלות הפעלת התוכנית היתה 633 דולר לשנה למשפחה, אך הדבר חסך למשפחות ולמדינה 1077 דולר בשנה, על חשבון טיפולים נפשיים ומעורבות בהליכים פליליים שנחסכו במשפחות שהשתתפו בתוכנית. בנוסף, במחקר התברר כי התוכנית לאימהות בלבד, שהיא קצרה וזולה יותר, נמצאה משפיעה באותה מידה כמו התוכנית הארוכה והיקרה יותר לאימהות וילדים.<sup>43</sup>

### 3.2 בריטניה

בריטניה נוקטת מדיניות רשמית המעודדת זוגות להשתמש בשירותי ייעוץ זוגי, תומכת בתוכניות למניעה ולפתרון בעיות בזוגיות, ולצד זאת גם תומכת בזוגות שנפרדו ובילדיהם.

כך, חוק המשפחה (Family law act) מ-1996 קבע הוראות שונות לעניין נישואין וגירושין. מרבית סעיפי החוק אמנם בוטלו או שונו מאז חקיקתו, אולם נותר בתוקף סעיף הקובע כי המדינה יכולה לתת מענקים עבור תמיכה בנישואין באופנים הבאים: שירותי תמיכה בנישואין; מחקר על הסיבות לגירושין; ומחקר על הדרכים למניעת גירושין. זאת, מתוך תמיכה של המחוקק במוסד הנישואין, ועידוד זוגות שנישואיהם במשבר לשמור עליהם, באמצעות ייעוץ או בדרך אחרת.<sup>44</sup> נציין, כי החוק עצמו אינו מגדיר מהם נישואין, אולם נישואין חד-מיניים מוכרים על פי החוק בבריטניה משנת 2013.<sup>45</sup>

---

Children and Families, U.S. Department of Health and Human Services, Washington, DC, 2014; U.S. Department of Health and Human Service, Administration for Children and Families, Office of Family Assistance, [Temporary Assistance for Needy Families Program \(TANF\), Eleventh Report to Congress](#), 2016.

<sup>43</sup> P.M. Herman et al., "Cost-Benefit Analysis of a Preventive Intervention for Divorced Families: Reduction in Mental Health and Justice System Service Use Costs 15 Years Later", *Prevention Science* 16, 4, 2015, pp. 586-596.

<sup>44</sup> [חוק המשפחה הבריטי](#), חלק 1 וחלק 2, סעיף 22. החוק תוקן במהלך השנים, וכל סעיפי חלק 2 בוטלו על פי חוק הילדים המשפחות מ-2014, מלבד סעיף 22.

<sup>45</sup> Department for Culture, Media & Sport, Government Equalities Office, [Same sex marriage becomes law](#), 17 July 2013, retrieved on June 15, 2017.



## מדיניות ממשלת בריטניה בנוגע לתמיכה במערכות יחסים בשנים האחרונות

בשנים 2011-2015 השקיעה הממשלה הבריטית 30 מיליון ליש"ט בתוכניות ייעוץ למערכות יחסים. התוכניות הוענקו לאוכלוסיות שונות במספר תחומים:<sup>46</sup>

- 160,000 איש קיבלו הדרכה בנושא מניעת בעיות במערכות יחסים;
- 48,000 איש השתתפו בייעוץ לזוגות עם קשיים במערכות יחסים;
- 12,000 אנשי מקצוע קיבלו הכשרה בתחום הייעוץ הזוגי – ובהם הן מומחים לייעוץ זוגי והן גורמי מקצוע בתחום בריאות הציבור שקיבלו הכשרה לאיתור משפחות עם בעיות בזוגיות ולסיוע להן.
- בנוסף הפעילה הממשלה באתרי אינטרנט שונים תוכנית מקוונת לעידוד השיח החיובי סביב הייעוץ הזוגי.

בשנת 2015 הודיעה הממשלה על תגבור ההדרכה לזוגות לקראת לידה בנושא מערכות יחסים והשפעת הלידה על הזוגיות; לצד זאת הודיעה גם על העברת כ-2.5 מיליון ליש"ט נוספים לתמיכה בארגונים המסייעים להורים שנפרדו לשתף פעולה לטובת ילדיהם.<sup>47</sup>

בינואר 2016 הצהיר ראש הממשלה דאז, דייוויד קמרון, על כוונת ממשלתו להשקיע עוד 35 מיליון ליש"ט בתמיכה במערכות יחסים של הורים לילדים קטנים בקרב כלל האוכלוסייה. קמרון תיכנן להשיק את התוכנית ביוני 2016, אך נוכח התפטרותו מראשות ממשלת בריטניה והשינויים בממשלה, עתידן של תוכניות אלו אינו ברור.<sup>48</sup>

### מחקר הערכה על מדיניות הממשלה בתחום התמיכה במערכות יחסים<sup>49</sup>

ב-2014 פירסם משרד החינוך הבריטי מחקר הערכה על תוכניות המקבלות מימון ממשלתי לתמיכה במערכות יחסים. במחקר נבדקו התוכניות האלו:

- **שתי תוכניות ייעוץ לזוגות החווים קשיים במערכות יחסים.** הייעוץ ניתן על ידי עמותות המעניקות אותו באופן זוגי במפגשים טיפוליים, אך גם בטלפון ובאינטרנט. היועצים מקבלים הכשרה תאורטית ומעשית בעמותה, במגוון שיטות טיפול. רוב הזוגות מקבלים טיפול של שישה מפגשים בני כשעה, ומשלמים על פי תעריף המשתנה בהתאם לרמה הסוציו-אקונומית של האזור בו מתקיים הטיפול.

<sup>46</sup> David Marjoribanks & Keith Davies, [Family Policy: an integrated approach?](#), *People Place and Policy* 10, 3, 2016, pp. 239-252; Department for Work and Pensions, [New relationship support offered to expectant parents](#), 26 March 2015, retrieved on June 15, 2017; T. Spielhofer et al., [Relationship Support Interventions Evaluation](#). Department for Education, 2014; Lester Coleman & Mariya Stoilova, [Opportunities for Relationship Support: A set of diverse case studies](#), The Relationships Alliance, March 2014.

<sup>47</sup> Department for Work and Pensions, [New relationship support offered to expectant parents](#), 26 March 2015, retrieved on June 15, 2017.

<sup>48</sup> David Cameron, Prime Minister's Office, [Prime Minister's speech on life chances](#). 11 January 2016, retrieved on June 15, 2017; David Marjoribanks & Keith Davies, [Family Policy: an integrated approach?](#), *People Place and Policy* 10, 3, 2016, pp. 239-252.

<sup>49</sup> T. Spielhofer et al., [Relationship Support Interventions Evaluation](#). Department for Education, 2014.



• **שתי תוכניות הכנה לנישואין**: באמצעות יום הדרכה לזוגות המתכננים להינשא או להתחייב לקשר ארוך טווח, או באמצעות מפגש אחד או יותר של הזוג עם יועץ לפיתוח המודעות במערכות יחסים. התוכניות מופעלות בפריסה ארצית על ידי עמותה, בהנחייתם של מתנדבים שעברו הכשרה מתאימה. היות שההשתתפות בתוכניות ההכנה לנישואין היא חובה עבור מי שנישאים בכנסייה הקתולית על פי מדיניות הכנסייה, רוב המשתתפים בתוכנית שייכים לאוכלוסייה זו.<sup>50</sup> רק רבע מהמשתתפים מצהירים שהשתתפו בה מבחירה. הזוגות מתבקשים לשלם על השתתפות בתוכנית, אך יש הקלות למי שמתקשה לשלם.

• **תוכנית אחת של הדרכה באורך כשעה בנושא מערכות יחסים**, שמשולבת לעיתים קרובות בתוכניות הדרכה להורים אחרי לידה. התוכנית מיועדת בעיקר לאימהות אחרי לידה ראשונה, אך לפעמים משתתפים בה גם אבות וכן אימהות לילדים בוגרים יותר. התוכנית מופעלת על ידי עמותה בפריסה ארצית, בהנחייתם של אנשי מקצוע ומתנדבים שעברו הכשרה מתאימה, ומשתתפים בה כ-8,000 הורים בשנה.

**במחקר נמצא, כי מבין התוכניות שנבדקו, התוכנית שתרמה במיוחד לשינוי חיובי במערכות היחסים הייתה מתן ייעוץ לזוגות החווים קשיים, ולאחריה תוכניות ההכנה לנישואין. ההדרכה הקצרה לאימהות אחרי לידה נמצאה כתוכנית עם ההשפעה המתונה ביותר.**

המחקר בדק גם את הרווחיות של ההשקעה בתוכניות אלו, באמצעות בדיקת היחס שבין התועלת שבתוכנית לבין עלות ההפעלה שלה. העלות היא ההוצאה השנתית של הארגון המספק את התוכנית; התועלת היא החיסכון בהוצאות הנגרמות מפירוק המשפחה, בזכות ההשפעה החיובית של התוכנית על מערכות היחסים של הזוגות המשתתפים בה. זאת על בסיס חישוב של ההוצאות השנתיות של המדינה עבור כל משפחה שהתפרקה, הכוללות הוצאות על מיסים, דיור, בריאות ורווחה, הליכים משפטיים, וחינוך. בהקשר זה ניתן לומר כי ככלל, יש הוצאות גדולות יותר עבור משפחות עם ילדים בהשוואה למשפחות ללא ילדים; לפי המחקר, סה"כ ההוצאות המתלוות לפירוק הזוגיות של משפחות בבריטניה מוערך ב-44 מיליארד ליש"ט לשנה.

על פי המחקר, לתוכניות הייעוץ הזוגי וההכנה לנישואין בבריטניה יש יחס חיובי של תועלת מול עלות, ולפיכך, עבור ממשלת בריטניה, מדובר בהשקעה משתלמת (על אחת כמה וכמה לאור העובדה שהממשלה אינה מממנת את התוכניות באופן מלא).<sup>51</sup> **חשוב להדגיש, כי חישוב היחס עלות-תועלת מבוסס על השערות והערכות רבות ולכן אינו חישוב מדויק.** כך למשל, החישוב מבוסס על ההנחה שהשיפור במצבם של זוגות שקיבלו ייעוץ זוגי נובע אך ורק מהייעוץ, אולם הדבר אינו בהכרח נכון.

כמו כן, העלות הכלכלית של גירושין קשורה להוצאות של כל מדינה על זוגות גרושים, והללו משתנות בין מדינה למדינה (למשל, בשל חישוב מס שונה, קצבאות שונות וכן הלאה). בהתאם, הרווחיות של תוכניות כאמור תשתנה במידה רבה ממדינה למדינה.

#### **הערכת השפעת המדיניות הממשלתית על מערכות יחסים משפחתיות**

לצד תוכניות התמיכה בזוגיות ונישואין, מעניין לציין מנגנון נוסף בבריטניה המתייחס לחיזוק המשפחה: בשנת 2014 הודיעה הממשלה (באמצעות משרד העבודה והפנסיה) שכל משרדי הממשלה יצטרפו להפעיל

<sup>50</sup> The Catholic Church in England and Wales, [Marriage Preparation](#), retrieved on June 28, 2016.

<sup>51</sup> T. Spielhofer et al., [Relationship Support Interventions Evaluation](#). Department for Education, 2014.



את "מבחן המשפחה" (Family test) ביחס למדיניותם,<sup>52</sup> כלומר יבצעו הערכת השפעה של תוכניות חדשות של המשרדים על מערכות יחסים משפחתיות, כדי לוודא שהמדיניות הממשלתית תורמת למערכות יחסים משפחתיות חזקות ויציבות. על פי ה"מבחן", מערכות יחסים משפחתיות כוללות את כל סוגי מערכות היחסים בתוך המשפחה הגרעינית והמורחבת, ובכל סוגי המשפחות: מערכות יחסים זוגיות (כולל זוגות חד מיניים) במסגרת של נישואין, זוגיות ללא נישואין ועוד; משפחות חד הוריות; מערכות יחסים בין ילדים להורים (כולל הורה חורג והורה שאינו גר עם הילד); עם ילדים מאומצים ובמשפחות אומנה; בין אחים; בין סבים וסבתות לנכדיהם; ובין הילדים למשפחה המורחבת. בפועל נראה, כי משרדי הממשלה אינם מיישמים הנחיה זו, כפי שעולה מבקשות בעניין יישומה של מדיניות זו שהופנו למשרדי ממשלה שונים לפי חוק חופש המידע, אשר נענו בשלילה.<sup>53</sup>

### 3.3 אוסטרליה

באוסטרליה מוצעים שירותי תמיכה וייעוץ שונים למשפחות. השירותים המרכזיים שבהם הם מרכזי שירות הכוללים שירותים רבים תחת גג אחד וקו סיוע טלפוני.

#### הסדרת העיסוק הממשלתי בחיזוק התא המשפחתי

משרד הרווחה האוסטרלי (Department of Social Services) אחראי, בין היתר, על רווחת המשפחות במדינה; כך למשל, בשנת התקציב 2017-2018 אחת ממטרות המשרד הייתה חיזוק יחידים, משפחות וקהילות באמצעות שירותים ייעודיים.<sup>54</sup>

נושא הייעוץ לזוגות ולמשפחות מוזכר גם בחקיקה: בשנת 1975 נחקק באוסטרליה חוק המשפחה (Family Law Act), שנועד להסדיר את דיני המשפחה בנושאים כגון הכרה במערכות יחסים וגירושין. בשנת 2001 סיימה את עבודתה ועדה מייעצת בנושא הטיפול במשפחות בתהליכי הפרדות, שהמליצה בין היתר על הסדרת תפקיד היועצים למשפחה, הקמת מרכזי סיוע, ריכוז המידע על ארגונים מסייעים באתר והפעלת קו סיוע – צעדים שיושמו, כפי שמתואר בהמשך.<sup>55</sup> החוק, שעודכן לאחר עבודת הוועדה ב-2001, כולל בתוכו הגדרה של יועצים למשפחה, המסייעים למשפחה בנושאים בין-אישיים כגון נישואין וגירושין והשפעותיהם על בני המשפחה.<sup>56</sup> יועצים אלו נדרשים לרישיון ממשרד הרווחה האוסטרלי או להכרה מצד בית המשפט. החוק גם מחייב שזוגות נשואים השוקלים פרידה או גירושין יקבלו מידע מאנשי המקצוע שהם באים איתם במגע בנוגע להשלכות האפשריות השונות של הפרידה עליהם ועל בני משפחתם, כמו גם על שירותי פיוס ושירותי תמיכה נפשית הזמינים להם ולאנשים אחרים המושפעים מהפרידה.<sup>57</sup> נציין כי

<sup>52</sup> Department for Works & Pensions, [Family test, Guidance for Government Departments](#), October 2014, retrieved on June 15, 2017; David Marjoribanks & Keith Davies, [Family Policy: an integrated approach?](#), *People Place and Policy* 10, 3, 2016, pp. 239-252.

<sup>53</sup> [תשובת היועץ המשפטי לממשלה לענייני סקוטלנד](#); [תשובת היחידה של הממשל הולשי בממשלה הבריטית](#).

<sup>54</sup> Australian Government, [Portfolio Budgets Statements 2017-18, Budget Related Paper no. 1.15a, Social Services Portfolio](#), June 2015, p. 5.

<sup>55</sup> Family Law Pathways Advisory Group, [Out of the Maze: Pathways to the Future for Families Experiencing Separation](#), July 2001.

<sup>56</sup> Ibid, Section 10.

<sup>57</sup> [Family Law Act 1975](#), Section 12.





החוק גם מחייב ככלל את הפונים לבית המשפט לשם גירושין להוכיח שהיה ניסיון משמעותי טרם הפנייה ליישב את הסכסוך באמצעות גישור או יישוב סכסוכים.<sup>58</sup>

יש לציין כי חוק המשפחה מגדיר נישואין כהסדר בין גבר ואישה בלבד, כאשר זוגות חד מיניים יכולים להיחשב כידועים בציבור (De facto couples), מעמד בו יכולים להיכלל גם זוגות הטרוסקסואליים המנהלים משק בית משותף ללא נישואין. עם זאת, החוק אינו מגדיר את המונח "משפחה" וככלל אינו מגביל את השירותים למשפחות לזוגות נשואים. כך למשל, הגדרת תפקידו של יועץ למשפחה כוללת סיוע למי שחוה קשיים במסגרת חיי נישואין, בהליך גירושין או במסגרת פרידה בכלל.<sup>59</sup>

### השירותים המוצעים לחיזוק התא המשפחתי

שני השירותים המרכזיים המוצעים הם מרכזי סיוע למשפחות וקו תמיכה למשפחות:<sup>60</sup>

- **מרכזי שירות למשפחות (Family Relationship Centres)**, הכוללים שירותי מידע, ייעוץ וגישור, התומכים בזוגות בתחילת דרכם כמו גם בזוגות ומשפחות הנתקלים בקשיים ובזוגות בתהליך גירושין או פרידה. המרכזים, שהוקמו ב-2006 בעקבות המלצות הוועדה משנת 2001, ממומנים על-ידי הממשלה הפדרלית ומופעלים על-ידי ארגונים לא-ממשלתיים ייעודיים.<sup>61</sup> במרכזים אלו גם יש שירותים המוצעים להורים לילדים צעירים (כגון חדרי משחקים), קבוצות תמיכה לזוגות ולהורים גרושים ועוד. השירות הניתן במרכזים אלו נקבע לפי מבחן הכנסה, כאשר מתחת לרף הכנסה מסוים הוא ניתן ללא תשלום.<sup>62</sup>

- **קו תמיכה למשפחות (Family Relationship Advice Line)**, הכולל ייעוץ, מידע (הכולל מידע משפטי, סיוע במציאת מרכזי שירות ומידע נוסף על שירותים אחרים) וגם שירותי גישור טלפוניים בשיחת ועידה במקרה הצורך. השירות זמין גם לחירשים דרך שירותי טקסט.<sup>63</sup>

שירותים נוספים המוצעים על-ידי הממשלה ממוקדים בחיזוק הקשר של הורים וילדיהם ובתמיכה בילדים במהלך היפרדות ההורים ולאחריה.<sup>64</sup>

נציין כי משנת 2001 מרכזים משרד הרווחה ומשרד המשפטים את המידע על השירותים המוצעים השונים באתר אינטרנט ממשלתי.<sup>65</sup>

### במהלך כתיבת מסמך זה לא נמצאו הערכות בנוגע להשפעת שירותים אלו.

מבחינת חלוקה תקציבית, בשנת התקציב 2014-2015, מתוך כ-155 מיליון דולר אוסטרלי שהוקדשו לשירותים הקשורים לדיני משפחה ולתמיכה בהורים, כמחצית הופנו למרכזי השירות למשפחות והיתר

---

<sup>58</sup> זאת למעט במקרים חריגים כגון אלימות או התעללות. ראו: Ibid, Section 60I.

<sup>59</sup> [Family Law Act 1975](#), Sections 5(1), 10B, 88EA.

<sup>60</sup> KPMG (on behalf of Attorney General Department), [Future Focus of the Family Law Services](#), January 2016, p. 19.

<sup>61</sup> Family Law Pathways Advisory Group, [Out of the Maze: Pathways to the Future for Families Experiencing Separation](#), July 2001, pp. 35-39; Family Relationships Online, [About Family Relationship Centres](#), retrieved on June 13, 2017.

<sup>62</sup> KPMG (on behalf of Attorney General Department), Ibid, p. 4.

<sup>63</sup> Family Relationships Online, [The Family Relationship Advice Line](#), retrieved on June 13, 2017.

<sup>64</sup> KPMG (on behalf of Attorney General Department), Ibid, pp. 20-21, 25.

<sup>65</sup> Family Law Pathways Advisory Group, Ibid, p. 36; Family Relationships Online, [Home](#), retrieved on June 13, 2017.



לשירותים אחרים (כולל שירותים משפטיים). באותה שנה נתנו מרכזי השירות סיוע לכ-80 אלף אנשים, ניתן ליווי לכ-12 אלף ילדים לאחר פרידה של הוריהם, כ-8,000 פונים נעזרו בסיוע המשפטי וקו התמיכה סייע לכ-3,200 פונים.<sup>66</sup> בנוסף לשירותים הניתנים על-ידי הממשל ניתן לציין כי אוסטרלים רבים משתתפים במסגרות הכנה לנישואין – לפי מחקר משנת 2011, יותר משליש מהזוגות הנישאים משתתפים בהכנה כזו, המוצעת בדרך-כלל על-ידי ארגונים דתיים.<sup>67</sup> במסגרת העבודה על מסמך זה לא נמצאו תוכניות כאלו במימון ממשלתי.

בנוסף לייעוץ ולתמיכה, חוק המשפחה הביא להיווסדותו של מרכז לימודים ממשלתי לחקר המשפחה, החוקר את הגורמים המשפיעים על רווחת המשפחה באוסטרליה, במטרה "להגן על המשפחה כיחידה הקבוצתית הבסיסית בחברה."<sup>68</sup>

### 3.4. נורבגיה

הממשלה הנורבגית מציעה תוכניות שונות של ייעוץ והדרכה לפתרון בעיות בזוגיות. הייעוץ ניתן במסגרת שירות הייעוץ למשפחות, הכולל גם ייעוץ בתחומים נוספים כמו הורות, שיתוף פעולה בין הורים פרודים, אלימות במשפחה, ועוד.

שירות הייעוץ למשפחות מוסדר בחוק משרדי הייעוץ המשפחתיים משנת 1998, אשר העביר את השירות לאחריות הרשויות המחוזיות, לאחר תקופה שבה השירות ניתן רק על ידי הממשלה או על ידי אירגוני דת. חלק משירותי הייעוץ עדיין ניתנים על ידי גופים דתיים.<sup>69</sup>

#### שירות הייעוץ למשפחות<sup>70</sup>

המשרד לילדים ושוויון (The Ministry of Children and Equality) מציע שירות ייעוץ למשפחות באמצעות המינהל לילדים, נוער ומשפחה (Bufdir).

**מטרות השירות:** השירות נועד למטרות שונות: פתרון בעיות במשפחה, להורים וילדים; שיפור הזוגיות; ייעוץ להורים אחרי לידה ראשונה; בעיות לאחר פרידה; שיפור היחסים בין בני זוג לשעבר; ילדים משותפים וילדים של אחד מבני הזוג; סיוע למשפחות וילדים המתמודדים עם אלימות, ועוד.

**תנאי השירות:** השירות ניתן בחנם לזוגות, משפחות ויחידים, תוך מתן עדיפות למשפחות בהן ילדים קטנים ונוער; השירות ניתן ללא תלות בנטייה המינית; כל אדם יכול לפנות ישירות, ללא צורך בהפנייה; צוות השירות מורכב מפסיכולוגים, עובדים סוציאליים ומומחים אחרים לטיפול משפחתי; השירות פרוש ברחבי המדינה.

---

<sup>66</sup> השירותים הקשורים לדיני משפחה ולתמיכה במשפחות כוללים שירותים נוספים, שאינם מוצגים במסמך זה, כגון שירותים לחיזוק הקשר בין הורים וילדיהם. [Future Focus of the Family Law Services](#), January 2016, pp. 20, 25 (KPMG (on behalf of Attorney General Department)).

<sup>67</sup> Australian Institute of Family Studies, [Relationship education and counselling](#), retrieved on July 12, 2017.

<sup>68</sup> [Family Law Act 1975](#), Section 114.

<sup>69</sup> Children, Adolescents and Family Department (Bufetat), [The Family Counselling Service](#); Statistic Norway, [Family counselling service](#), 2015, published November 2016, retrieved on 5 July, 2017.

<sup>70</sup> The Ministry of Children and Equality. [The Family Counselling Service](#). Retrieved on 28 June, 2017; The Norwegian Directorate for Children, Youth and Family Affairs (Bufdir), [Family counselling](#), Retrieved on 28 June, 2017; Children, Adolescents and Family Department (Bufetat), [The Family Counselling Service](#).



• **שירותי ייעוץ וטיפול**

- **טיפול זוגי** – הטיפול ניתן עבור תמיכה בזוגיות, או במקרה של משבר בזוגיות. השירות ניתן לזוגות נשואים, זוגות בזוגיות משותפת, או זוגות בקשר זוגי שאינם חיים יחד.
- **טיפול משפחתי** – הטיפול ניתן לצורך פתרון בעיות בין הורים לילדים, בעיות בין-דוריות, או בעיות עם בני משפחה חדשים.
- **טיפול קבוצתי** – שירות הייעוץ מעניק טיפול קבוצתי לקבוצות של מטופלים.<sup>72</sup>
- **ייעוץ להורים גרושים או פרודים** – הייעוץ להורים שנפרדו או הורים שיש להם ילד משותף אך אינם חיים יחד נועד לסייע בהסדרת שיתוף הפעולה בין ההורים והסדרי הראייה.

בשנת 2015 נפתחו 27,300 תיקים חדשים של ייעוץ משפחתי (בשנה זו טופלו בסה"כ 34,679 תיקי ייעוץ). מתוך התיקים החדשים, 42% נפתחו בקשר למערכות יחסים; 40% בקשר לשיתוף פעולה בין הורים; 4% לסיוע לילדים ונוער; 14% לבעיות משפחתיות אחרות. כמו כן נפתחו 80 קבוצות של טיפולים קבוצתיים, שרובם עסקו באלימות במשפחה.<sup>73</sup>

נציין, כי שירות הייעוץ למשפחות מעניק שירותי גישור להורים בתהליך גירושין או פרידה, המחויבים להשתתף בגישור לפני פנייתם לבית המשפט בהליך גירושין. מטרת הגישור היא להגיע להסכמה בין ההורים לגבי המשמורת על הילדים והסדרי הראייה, וזאת מתוך התבססות על טובת הילדים. ההורים חייבים להשתתף בשעה אחת של גישור, וזכאים לקבל עד 7 שעות גישור בחינם. גישור על השתתפות בגישור נדרש גם כדי לקבל קצבאות ילדים מוגדלות, שלהן זכאים הורים גרושים. הגישור מתבצע באמצעות שירות הייעוץ למשפחות, או על ידי יועצים חיצוניים שקיבלו רישיון לכך. בשנת 2015 טופלו 20,000 תיקי גישור בין הורים.<sup>74</sup>

• **קורסים**

השירות מציע קורס להורים ("זוגות מאושרים"): שנועד לסייע להורים אחרי לידה להתמודד עם האתגרים לזוגיות הנובעים מההורות. כמו כן, מוצע גם קורס מיוחד להורים לילדים בעלי צרכים מיוחדים.

• **מידע והכשרה**

נוסף על השירותים למשפחות עצמן, שירות הייעוץ למשפחות גם עובד מול עובדי השירות הציבורי, אנשי חינוך, אנשי תקשורת, סטודנטים ועוד, ומעניק מידע והכשרה בנושא חיי המשפחה של זוגות נשואים וזוגות בזוגיות משותפת.

<sup>71</sup> Ibid.

<sup>72</sup> Statistic Norway, [Family counselling service](#), 2015, published November 2016, retrieved on 5 July, 2017.

<sup>73</sup> Ibid.

<sup>74</sup> The Ministry of Children and Equality, [Mediation and parental cooperation](#), retrieved on 29 June, 2017; [The Marriage Act](#), section 26, retrieved on 29 June, 2017; Norwegian Labour and Welfare Administration, [Child Benefit](#), retrieved on 29 June, 2017; Statistic Norway, [Family counselling service](#), 2015, published November 2016, retrieved on 5 July, 2017.



## השפעת תוכנית הייעוץ למשפחות על המשפחות בנורבגיה

על אף שנות הפעילות הרבות של שירות הייעוץ למשפחות (משנת 1998), והנגישות והזמינות של השירות (טיפול מקיף בחינם לכל המשפחה), לא מצאנו במסגרת העבודה על מסמך זה מחקר אודות ההשפעות של השירות. במאמר יחיד מ-2009 שעסק בתוכניות שונות לתמיכה בנישואין או בזוגות אחרי גירושין בנורבגיה מופיעה הערכה שתוכניות הייעוץ למשפחות תרמו לירידה בשיעורי הגירושין, אולם לא מצאנו לכך אסמכתאות נוספות.<sup>75</sup>

---

<sup>75</sup> Guro Jansen Helskog, [The Norwegian State, A Relationship Educator](#). In H. Benson and S. Callan (Eds.), [What works in relationship education: Lessons from academics and service deliverers in the United States and Europe](#), Doha, Qatar 2009, pp. 138-148.



#### 4. נספח

**טבלה א': שיעורי נישואין ל-1000 איש, במדינות נבחרות, בשנים 1970, 1995 ו-2014<sup>76</sup>**

2014 <sup>75</sup>	1995	1970	נישואין	2014 <sup>77</sup>	1995	1970	נישואין
4.6	4.6	7.8	איסלנד	9.6	-	-	סין
4.6	5.0	7.6	נורבגיה	8.5	-	-	רוסיה
4.6	5.3	8.5	קרוואטיה	7.8	-	-	טורקיה
<b>4.6</b>	<b>5.6</b>	<b>8.3</b>	<b>ממוצע OECD-33</b>	7.6	6.1	9.5	ליטא
4.5	4.6	8.8	פינלנד	6.9	8.9	10.6	ארה"ב
4.5	4.3	7.0	אירלנד	6.7	6.3	7.9	מלטה
4.5	5.6	8.5	בריטניה	<b>6.5</b>	<b>6.5</b>	<b>8.9</b>	<b>ישראל</b>
4.4	5.6	9.2	ניו זילנד	6.4	10.2	8.6	קפריסין
4.3	5.4	7.1	אוסטריה	6.3	4.5	10.2	לטביה
4.3	5.3	9.2	צ'כיה	6.0	8.7	9.2	קוריאה
3.9	5.2	9.3	הונגריה	5.9	6.8	7.2	רומניה
3.9	5.3	9.5	הולנד	5.5	3.8	5.4	שבדיה
3.8	5.1	7.6	בלגיה	5.4	7.1	6.3	קוסטה ריקה
3.7	4.4	7.8	צרפת	5.2	6.1	9.3	אוסטרליה
3.5	6.1	8.1	צ'ילה	5.1	6.4	10.0	יפן
3.4	5.1	7.3	ספרד	5.1	5.8	7.6	שוויץ
3.4	4.4	8.6	בולגריה	5.0	6.6	7.4	דנמרק
3.2	4.1	8.3	סלובניה	5.0	5.4	8.6	פולין
3.1	5.1	7.3	איטליה	4.9	6.0	7.7	יוון
3.0	5.1	6.4	לוקסמבורג	4.9	5.1	7.9	סלובקיה
3.0	6.6	9.4	פורטוגל	4.8	5.3	7.4	גרמניה
2.9	-	-	ארגנטינה	4.8	7.0	7.0	מקסיקו
				4.7	4.9	9.1	אסטוניה

<sup>76</sup> OECD, [OECD Family Database](#), Paris, 2014, retrieved on 16 July, 2017.

<sup>77</sup> לגבי חלק מהמדינות הנתונים נכונים לשנים קודמות: איסלנד ובריטניה – 2011; בלגיה צרפת, אירלנד, ישראל, סין ורוסיה – 2012; אוסטריה, צ'ילה וקפריסין – 2013.



הכנסת

מרכז המחקר והמידע

**טבלה ב': שיעורי גירושין ל-1000 איש, במדינות נבחרות, בשנים 1970, 1995 ו-2014<sup>78</sup>**

2014 <sup>77</sup>	1995	1970	גירושין	<sup>79</sup> 2014	1995	1970	גירושין
2.0	2.4	2.2	הונגריה	4.5	-	-	רוסיה
2.0	2.2	1.0	שוויץ	3.4	2.5	1.9	דנמרק
2.0	2.9	1.0	בריטניה	3.3	2.8	2.2	ליטא
1.9	2.6	1.1	ניו זילנד	3.2	4.4	3.5	ארה"ב
1.9	2.4	0.9	נורבגיה	3.1	3.1	4.6	לטביה
1.9	1.7	0.8	סלובקיה	2.7	2.6	1.6	שבדיה
<b>1.8</b>	<b>1.6</b>	<b>0.8</b>	<b>ישראל</b>	2.6	1.8	0.6	לוקסמבורג
1.8	-	-	סין	2.5	3.0	2.2	צ'כיה
1.8	1.6	0.9	יפן	2.5	2.7	1.3	פינלנד
1.7	1.0	1.1	פולין	2.4	5.2	3.2	אסטוניה
1.7	-	-	טורקיה	2.4	1.2	0.2	קפריסין
1.6	1.8	1.2	איסלנד	2.3	3.5	0.7	בלגיה
1.5	1.0	0.4	יוון	2.3	1.5	0.4	קוריאה
1.5	1.3	1.2	בולגריה	2.3			קוסטה ריקה
1.4	0.9	1.2	קרואטיה	2.2	1.2	0.1	פורטוגל
1.4	1.5	0.4	רומניה	2.2	0.8		ספרד
1.2	0.8	1.1	סלובניה	<b>2.1</b>	<b>2.3</b>	<b>1.3</b>	<b>ממוצע OECD-29</b>
0.9	0.5	-	איטליה	2.1	2.1	0.8	צרפת
0.9	0.4	0.6	מקסיקו	2.1	2.1	1.3	גרמניה
0.8	-	-	מלטה	2.1	2.2	0.8	הולנד
0.6	-	-	אירלנד	2.0	2.8	1.0	אוסטרליה
0.1	0.5	-	צילה	2.0	2.3	1.4	אוסטריה

<sup>78</sup> OECD, [OECD Family Database](#), Paris, 2014, retrieved on 16 July, 2017.

<sup>79</sup> לגבי חלק מהמדינות הנתונים נכונים לשנים קודמות: צילה - 2010; צרפת ואיסלנד - 2011; אוסטריה, בלגיה, אירלנד, בריטניה, סין, רוסיה וקפריסין - 2012; יוון, ישראל, מקסיקו, ניו זילנד, פורטוגל וקרואטיה - 2013.

